

У колі колег. Картамиш, 2003.

казу в розвитку металургії в населення катакомбної спільноти, де Є.М. Черниху опонувала, з українського боку, Л.А. Черних. Дослідниця слушно зазначає, що навіть гостро дискусійні гіпотези та ідеї Євгена Миколайовича завжди стають стимулом до наукового поступу, надихають, так би мовити, опонентів.

У короткому вітальному тексті неможливо охопити величезний та багатогранний доробок Є.М. Черниха в археології — теоретичний, організаційний, лабораторний, польовий. Підхо-

ди до ґрунтовнішого аналізу його внеску в науку окреслили С.В. Кузьмініх і А.Д. Пряхін у циклі дописів 2005 року. Українські науковці щиро вітають Євгена Миколайовича з черговою життєвою віхою, яку він зустрів новою монографією «Степной пояс Евразии: феномен кочевых культур» (М., 2009) з глобальною постановкою проблем палеометалознавства.

Зичимо Вам, Євгене Миколайовичу, міцного здоров'я та реалізації творчих задумів, принаймні, базових!

В. ОТРОЩЕНКО

ЛЕОНІДУ ГЕОРГІЙОВИЧУ МАЦКЕВОМУ — 75!

Леонід Георгійович Мацкевий народився 26 жовтня 1935 р. у м. Горлівка в сім'ї інженерів. Навчаючись у Київській СШ № 95 (1945—1954), цікавився історією, нумізматику, займався спортом, писав вірші.

За час навчання на історико-філософському факультеті Київського державного університету ім. Т. Шевченка Леонід Мацкевий брав активну участь у студентському житті — був старостою археологічного гуртка, головою Студентського наукового товариства і спортбюро, солістом хору, за що був відзначений численними грамо-

тами і дипломами. Та найдорожчою для ювіляра є грамота ректора Московського державного університету І. Петровського і голови Студентського наукового товариства В. Яніна за доповідь «Мезолітична стоянка Фатьма-Коба в Криму» (1960). У студентські роки він провадив дослідження в Криму і на Херсонщині, результати яких були опубліковані в «Збірнику студентських праць КДУ» та ін. виданнях.

1959 року, дорогою в Карпати, Л. Мацкевий відвідав Львів і познайомився з І. Крип'якевичем і львівською науковою спільнотою, що вплинуло

на його подальшу наукову діяльність. Але то буде в майбутньому. Закінчив з відзнакою університет і отримав рекомендацію до аспірантури, молодий фахівець, через відсутність трудового стажу, був призначений у Керченський історико-археологічний музей. І вже скоро він відзначився. Під час розвідок на некрополі Пантікапея Л. Мацкевому по-справжньому поталанило — на горі Мітридат він відкрив частково розоране поховання з великою стелою, оздобленою горельєфом воїна зі зброєносцем. Розкопки дозволили датувати комплекс IV ст. до н. е. На думку В. Блаватського, А. Іванової і П. Шульца, це зображення вперше представило школу Фідія на території колишнього СРСР. Вкажемо, що Л. Мацкевому притаманне, мабуть, природжене «археологічне чуття». Він відкрив багато пам'яток різного часу.

У Керченському музеї Л. Мацкевий працював на посадах завідувача відділу, головного охоронця і заступника директора, а, головне, активно публікувався в наукових виданнях і газетах.

За порадою старших колег — С. Бібікова, П. Борисковського, О. Черниша, І. Свешнікова та ін. — він наважився вступати до аспірантури Інституту археології у Москві. Спроба вдалася. Л. Мацкевий став аспірантом Сектора палеоліту (1967 р.). Працевдатність молодого науковця вражала. Вже наприкінці другого року навчання дисертація «Мезоліт і неоліт Керченського півострова» була «подана до друку» і згодом захищена. Але лишитися працювати в Москві Л. Мацкевий не зміг через хворобу дружини і обрав Кубанський університет. У цей час була завершена монографія «Мезоліт і неоліт Східного Криму» і написана низка статей.

Від 1973 р. життя Л. Мацкевого пов'язане із Західною Україною. Клімат Львова виявився сприятливим і для його дружини, Альбіни Миколаївни, яка народилася в Хабаровському краї, куди 1939 р. з Москви «добровільно» переселили її батьків. У Львові Леонід Георгійович поєднує наукові й польові дослідження з адміністративною та викладацькою роботою. В Інституті суспільних наук АН УРСР (від 1994 р. — Інститут українознавства НАНУ) Л. Мацкевий обіймав посади старшого наукового співробітника, завідувача сектору, завідділу археології. Від 2004 р. ювіляр працює на посаді провідного наукового співробітника. Від 1973 р. він керує Львівською обласною та Прикарпатською експедиціями, а в 1999—2000 рр. був професором Львівського державного університету (за сумісництвом).

Знаменним для Л. Мацкевого став 1983 р., коли в журналі «Советская археология» була опублікована велика стаття «Природне середо-

вище та мезоліт заходу України» (у співавторстві з О. Адаменком, Г. Пашкевич і К. Татариним). У 1984 р. розширений англomовний варіант цієї статті був надрукований у «Soviet Anthropology and Archaeology» (Vol. XXII, № 4). Ці публікації були підсумком масштабних багаторічних польових робіт та опрацювання здобутих матеріалів. Успіх окрилив Л. Мацкевого і у 1991 р. вчений захистив у Московському університеті докторську дисертацію «Мезоліт заходу України». Того ж року вийшла однойменна монографія.

У 1987 р. Л. Мацкевий звернувся до «печерної» проблематики, започаткувавши новий напрям у вивченні пам'яток регіону. Найважливіші роботи були здійснені за 40 км на південь від Львова в печерно-скельному ансамблі Прийма І. На цьому п'ятирусному об'єкті впродовж 1987—2006 рр. досліджено культурні шари середньовіччя, ранньозалізного часу, доби ранньої бронзи, енеоліту, мезоліту, пізнього і раннього палеоліту. Хронологія мустьєрського шару засвідчила найдавніше освоєння людиною печер континентальної України. Тут виявлені кістки — сама крайня на північному сході знахідка останків неандертальця. У 1989—1990 рр. у другому навісі Прийма зафіксовані також уламки кісток двох кроманьйонців. Ці відкриття були оприлюднені у 2004—2005 рр. на міжнародних конференціях у Львові, Жешові, Києві, на Польовому семінарі у гроті Прийма І, Міжнародному семінарі у Макс Планк Інституті еволюційної антропології у Лейпцизі, висвітлені в працях вченого та його колег.

У 1994—2007 рр. у навісі Львів VII (Чортова Скеля) був виявлений культурний шар княжої доби XII—XIV ст., і, можливо, саме з цією пам'яткою (таку гіпотезу висунув ще І. Шараневич) пов'язана перша літописна згадка про

Рис. 2. Учасники I Українсько-Польської експедиції у м. Бардеїв (Словаччина). Перший зліва — Л. Г. Мацкевий (1994 р., фото Я. Махніка)

Львів (1256 р.). Тут же зафіксований культурний шар висоцької культури, мезоліту та палеоліту. З верхнього палеолітичного шару походить уламок рога північного оленя, на якому з одного боку вціліло одне з найдавніших добре збережене і датоване хрестоподібне зображення, а з іншого — пучок з шести променів. Разом ці знаки (олень, хрест і промені) уособлюють солярні (сонячні) символи, хоча є інші думки з цього приводу. Артефакт експонувався на виставці «Хрести в історії України» у Софії Київській і був рекомендований для виставки у Ватикані. Нижній культурний шар у навісі Львів VII відображає найдавніше заселення території сучасного Львова.

Леонід Мацкевий — автор і співавтор понад 30 монографій, 582 наукових, педагогічних і науково-популярних праць, опублікованих у 23 країнах. Від 1994 р. він член Спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій, неодноразово був у цій раді опонентом, як і в інших установах. Л. Мацкевий керував роботою двох аспірантів.

Ювіляр провів 50 польових сезонів і брав участь у роботі 120 експедицій, з яких 96-ма керував особисто. Лише на заході України Л. Мацкевий обстежив понад 500 пам'яток, відкрив близько 450, а стаціонарно досліджував або шурфував — понад 50. У підсумку обґрунтовано добу мезоліту та неоліту на Херсонщині, мезоліту на Північному Кавказі й Закарпатті, розроблено періодизацію мезоліту й неоліту Східного Криму, періодизацію, хро-

нологію та локальне членування доби мезоліту на теренах Західної України та суміжних територій (культури Кунин-Нобель, Незвисько-Оселівка, Вороців-Старуня і Кам'яниця-Баранне).

А ще Леонід Мацкевий разом з дружиною Альбіною Миколаївною виховали двох дітей — Олега й Оксану. Турботливий дідусь, Л. Мацкевий з гордістю оповідає про своїх онуків — програміста Максима, школярів Дениса та Інгу, яка у 12 років стала чемпіонкою Києва з художньої гімнастики.

Для нас Леонід Георгійович — Шеф. Саме так ми називаємо його в експедиції. Строгий, вольовий, справедливий, але водночас людяний, щирий, відкритий і відвертий, готовий поради і допомогти. Л. Мацкевий не скаржиться на обставини, впевнено долає перешкоди, з розумінням сприймає критику, аргументовано відстоює власні погляди. За це ювіляр користується авторитетом, є гідним прикладом для наслідування молодим науковцям. За останні 10 років ювіляр опублікував понад 240 праць, зокрема шість монографій українською та дві англійською мовами (у співавторстві). У свої 75 літ Л. Мацкевий повний енергії, молодечого запалу, козацького гарту і здорового оптимізму.

Зі славним ювілеєм Вас, шановний Леоніде Георгійовичу! Дай, Боже, Вам доброго здоров'я, сили і натхнення для реалізації всіх Ваших задумів.

Многая літа!

Г.І. ПАНАХИД, Д.Я. РОМАНОВА